

On soruluk sohbetler: Mustafa Kaplan & Filiz Sızanlı

Taldans'ın kurucuları Mustafa Kaplan ve Filiz Sızanlı'nın Audio Koreografi Gazhane başlıklı projeleri Müze Gazhane'de izleyiciyle buluştu. *On soruluk sohbetler* serisi kapsamında ikiliye sorularımızı yönelttik

Röportaj: Ayşe Draz & Mehmet Kerem Özel

Mustafa Kaplan ve Filiz Sızanlı, Fotoğraf: Tiago Moura

Adını daha önce İstanbul Büyükşehir Belediyesi Tiyatrosu'na bağlı olan Tiyatro Araştırma Laboratuvarı'ndan almış olan Taldans, 2003 yılında kurulmuş olsa da kurucuları Mustafa Kaplan ve Filiz Sızanlı, 1996 yılında Tiyatro Araştırma Laboratuvarı'nda tanışarak ilk projelerini üretmeye başlamış bir ikili. Hem bir ikili olarak üretmenin, hem de bu kadar uzun soluklu bir sanatsal ortaklık gerçekleştirmenin zorluklarına rağmen, Kaplan'ın mühendisliği ve Sızanlı'nın mimari geçmişi sayesinde kısa bir sürede dans ve hareket alanında ortak bir dil oluşturmuş olan ve gerçekleştirdikleri birçok yapıt arasında özellikle *Dolap* (2000) ile *Sek Sek* 'in (2002) çeşitli ülkelerde 50'den fazla festivalde sergilendiği ikili, 2009 yılında, kendilerinin tek performansçılar olarak yer almadığı ve daha kalabalık bir kadroya yer veren *Dokuman* adlı işlerini gerçekleştirdi. İkilinin metin, ritim ve beden ilişkisini araştırdıkları *Güneşin Zaptı* adlı yapıtları ise 2017 yılında 21. İstanbul Tiyatro Festivali'nde yer aldı. 2018 yılında ise *Dokuman*'ı yepyeni bir yorumla, yeni ve daha geniş bir performansçı kadrosuyla *DO KU MAN* adıyla 22. İstanbul Tiyatro Festivali'nde gösterdiler. Sahne içi ve sahne dışı üretimleri mühendislik/mimarlık akademik geçmişleriyle doğrudan ilişkili olan ve tüm alanları oyun/performans alanları olarak değerlendirerek, kültürel ve kamusal alanlarla nasıl çalışabilecekleri sorusunu soran ikilinin son işlerinden biri ise iki senedir gerçekleşmekte olan ve katılımcıların adeta birer performansçıya dönüştüğü, Müze Gazhane'de yer alan *Audio Koreografi Gazhane*. Sanatçıların “işitsel bir koreografi” olarak tanımladıkları performans, “Müze Gazhane'nin bir kültür kampüsü olarak kent yaşamına katılmasının farklı olanaklarını araştırıyor.” “Sesli yönlendirmelerle ziyaretçileri bu mimari ve endüstriyel mirası keşfe çıkaran koreografik arayüz, katılımcıları etkinleştirerek Gazhane'nin bir santralden kültür kampüsüne dönüşümünün, mekân, enerji ve beden algımız için yeni sorgulamalar yaratmasına izin veriyor.” Maalesef Müze Gazhane'nin yetersiz tanıtımı yüzünden gözden kaçırmış, hatta varlığından habersiz olabileceğiniz bu iş, umarız önümüzdeki sezonda da deneyimlenmeye devam edecek. *On Soruluk Sohbetler*'de bu haftaki konuğumuz ise Taldans ikilisi Mustafa Kaplan ve Filiz Sızanlı.

Audio Koreografi, Fotoğraf: Zeynep Özkanca

Dansın özü sizce nedir?

Mustafa Kaplan: Bedenini keşfetmektir, kendini iyi hissetmektir, hayata katılmak ve bir ritüelin parçası olmaktır. Bugünün dans üretiminde, bedenin politik ifadesidir, bedenin özgürlüğüdür, matematiktir, fiziktir, dansla yeniyi yaratmaktır.

Filiz Sızanlı: Bedenin aracı olduğu imgeler dizgesi, yalnızlığın ötekinin dünyasında yankısı, eylemin algının belleğiyle ilişkisidir, kültürel ve toplumsal kodların metaforlarını taşıyor ve geçicidir.

Sanatın dönüştürücü gücüne inanıyor musunuz? Nasıl?

M. K.: Sanat içinden çıktığı hayatı dönüştürmek ister, aynı zamanda sanat üreticisi olarak sizi de dönüştürür. Sanatın, tıpkı bilim gibi yaratırken hayatı anlamlandırma ve yeniden inşa etme sorumluluğu vardır ama bu her zaman istenilen yönde olmaz.

F.S.: Sanat dönüşme potansiyelini taşıdığı ölçüde, zamansız olma riskini alabildiği kadar dönüştürme gücü taşır. Bunu ne zaman ve nasıl yapacağı kestirilemez. Sanat bir araya getirdiği farklı dinamikler ve karşıtlıklar yoluyla iyileştirici olabilir.

Bir iş üretirken hangi kaynaklardan beslenir, nelerden ilham alırsınız? Rüyalarınızın işlerinizde etkisi olur mu?

M. K.: Yaşadığım sokaktan, aldığım eğitimlerden, izlediğim, okuduğum farklı sanat eserlerinden, yeni bitirmiş olduğum bir projenin ardından ortaya çıkan sorulardan iş üretirken besleniyorum. Rüyaların iyileştirici gücü, zihni tazeleyici etkisi, meditasyon yapmak, bilinç akışı egzersizleri, kurduğum hayaller elbette proje üretimine katkı sağlıyor.

F.S.: Şehir, şehrin bedeni, doğada kendi başıma yaptığım uzun yürüyüşler, bir arkadaşşıma aklımdakileri aktarmak, yazmak, kızım Dea'ya yapmak istediğim şeyi tarif etmek. Rüyalar yaratım sürecinin sıkıntılı zamanlarında zihinsel kalıplardan özgürleşmeye açılan bir kapı olabiliyor.

NEVERODDOREVEN, Fotoğraf: Estelle Valente

Eğer zaten halihazırda bir adı yoksa, üzerinde çalışmakta olduğunuz yapıta adını vermeye ne zaman karar verirsiniz?

M. K.: İlk yıllarda yaptığımız kısa koreografilerde, proje bittikten sonra bir isim ortaya çıkıyordu. Ortaklık yaptığımız Festivaller ya da tiyatrolar programlarında yazmak için, proje bitmeden bir isim istiyorlar, bu durumlarda çalışmanın ortalarında birkaç isim ortaya çıkmış oluyor. Projeyi Taldans ikilisi olarak yapıyorsak biraz daha zaman alıyor, projenin bitimine yakın bir isim ortaya çıkıyor.

F.S.: Üzerinde çalıştığımız bir projeye isim bulmak genellikle doğmamış bir çocuğa isim bulmaya benziyor. Üretim sürecinin başlarında geçici isimler kullanıyoruz, çünkü çalışırken ne olduğunu tarif etmek için de yararlı oluyor. Bazen yaklaşık on isim yazıp hangisi olabilir diye bakıyoruz. İş çıktığında zaten ismi ile geliyor.

Sanatınızı etkilediğini düşündüğünüz biri veya bir sanatçı var mı, varsa kim?

M. K.: Bir sürü isim söyleyebilirim, biraz eksilterek söylersem, Beklan Algan, Ayla Algan, Aydın Teker, John Cage, Pina Bausch, Maguy Marin...

F.S.: Maguy Marin, Pina Bausch, Mathilde Monnier, Steve Reich, Ayla ve Beklan Algan, Pier Paolo Pasolini, Ingmar Bergman, Gilles Deleuze, Yılmaz Güney...

Dünyanın mevcut durumunu değerlendirdiğinizde, bir sanatçı olarak sizin için en önemli ve acil konu nedir?

M. K.: Küresel ısınma, dünyanın su kaynaklarının azalması, gelir adaletsizliği, yoksulluk ve bu sorunların neden olduğu savaş... Bu sorunların çözümü için bilim insanları ve sanat üreticilerinin ortak projeler yapmasını diliyorum.

F.S.: İklim krizi, sermayenin sanata ve sanatçıya etkisi, adaletsiz paylaşım.

Bir ikili olarak iş üretmenin zorlukları ve avantajları neler?

M. K.: 26 yıldır beraber çalışmamızın avantajları daha çok diyebilirim. Taldans grubu olarak repertuarımız var, 20 yıl öncesinin işlerini bile oynayabiliyoruz. Yeni bir proje çalışırken kullandığımız ortak bir terminolojimiz var. Geçmişimizden dolayı birbirimize güven duyuyoruz. Çok fazla dezavantajı yok, yeni iş üretirken birbirinize yaptığınız sürprizler azalıyor denebilir.

F.S.: Avantajları; ortak hareket dili kullanmak, güven, ortak hafızanın getirdiği mutluluk, 25 yılın tanıklığı, beraber yaş almak ve dans etmek... Zorlukları; benzeşme, tekrar, denemeden vazgeçmek.

NEVERODDOREVEN, Fotoğraf: Estelle Valent

2022 yılında Portekizli bir başka ikili ile çalışarak ortaya *NEVERODDOREVEN*'i çıkardınız, bize biraz bu işten bahsedebilir misiniz? İstanbul'da da izleme şansımız olacak mı?

M. K.: Uzun yıllar ikili olarak iş üreten Mustafa Kaplan & Filiz Sızanlı ve Sofia Dias & Vitor Roriz'in kendi süreçlerini, üretimlerini, ikili olmanın avantajlarını ve dezavantajlarını dörtlü olarak araştırdıkları bir proje. Projeyi her iki grubu da yakından tanıyan Theatre de la Ville – Paris'in dans programı direktörü Claire Verlet önermiş ve desteklemişti. Projede birbirini tamamlamak, eksiltmek, hafıza / arşiv, düet / kuartet, eko, palindrom, vb. tanımlamalar üzerinden sorular sorduk, bu soruların bir kısmını sahne üzerine taşıdık. İlk gösterimini Lizbon Alcantara Festivali'nde yapan *NEVERODDOREVEN*, sonrasında Viseu / Portekiz, Paris / Fransa, Porto / Portekiz'de de sergilendi. İstanbul gösterisi için 3, 4 Kasım tarihleri için Beykoz Kundura Sahnesi ile konuşuyoruz.

F.S.: *NOOE*, bir çifti bir araya getiren koreografik dilin başka bir çiftle buluşmasındaki ortak tutkunun, skorların, serilerin izinde kendi beden pratiklerimizi paylaşmak ile başladı. Daha sonra kopya, yansıma, diğerinin deneyimine teslimiyet, koreografik tercihlerin tarihçesi üzerine genişledi. Sofia ve Vitor ile Avrupa'nın iki ucundan bir dörtlü olmanın dinamiğiyle, müellifliğin kayganlaştığı, belirsizleştiği bir zeminde, bir eser yaratmanın ötesinde bir deneyime dönüştü. Benzer yolları farklı şekillerde yürümüş iki koreograf çift olarak coğrafyanın, ekonomik koşulların ve kültürel geçmişimizin bizi nasıl taşıdığına tanıklık ettik.

Audio Koreografi, Fotoğraf: Zeynep Özkanca

Gazhane Audio Koreografi'nin ana fikri nasıl oluştu, yaratma süreci nasıl gelişti?

M. K.: *Audio Koreografi* projesi Taldans'ın 2013 yılında yaptığı *600 Adım* projesinden esinlendi. *600 Adım* projesi, katılımcının verilen yazılı skorları takip ederek yaşadıkları şehri yeniden deneyimlemeleri üzerineydi. 2020 yılında Fransa-Lyon da organize edilen "Architecture of the Ruined Body" isimli festivalden aldığımız davet üzerine *600 Adım* projesini geliştirdik. Daha önce kullandığımız yazılı skarlardan yola çıkarak yeni bir dramaturji yaklaşımıyla farklı bir metin oluşturduk. Metnin altına ses tasarımını yerleştirdik, *Walk* isimli audio koreografinin kaydını yaptık. *Online* olarak Lyon ve diğer şehirlerdeki katılımcılar *Audio Koreografi*'yi soundcloud üzerinden deneyimlediler. Bir yıl sonra Müze Gazhane'den aldığımız atölye teklifine cevaben audio koreografi *Walk*'u önerdik. Müze Gazhane bizden aynı konseptte ama Müze Gazhane'ye özel bir tasarım istedi. Biz de tasarımımızı Müze Gazhane'ye göre güncelledik ve mekana özel yeni bir çalışma ortaya çıktı. Gazhanenin mimari yapısını, tarihini, çevresiyle ilişkisini içerisine alan bir audio koreografi tasarladık. Projenin tasarımında ve metnin yazımında Mustafa Kaplan, Filiz Sızanlı, Eylül Fidan Akıncı ve Sair Sinan Kestelli ortak çalıştık...

F.S.: *Audio Koreografi*, pandemi süresince yer değiştiremediğimiz zamanlarda, davet aldığımız bir festivale yaptığımız bir atölye önerisi olarak ortaya çıktı. Sesli yönlendirmenin koreografik uzantısında katılımcıların işin öznesi oldukları bir skor yazdık. Şehrin bedenine yürüme deneyimi ile farklı yerlerden farklı zamanlarda katılanların ortaklaştığı deneyim

durma eylemi ile son buluyordu. Daha sonra Müze Gazhane' de endüstriyel miras, kentsel dönüşüm üzerinden yeniden kurguladık. Buradaki önermemiz katılımcıların belirlenen mekân ve zamanda bedensel ön hazırlıktan sonra bireysel katılımlarının ardından bize geri dönüşümlerini yazılı bir şekilde ilettikleri bir cümle ile tamamlanıyordu. *Audio Koreografi*, katılımcılar tarafından etkinleştirilen endüstriyel ve çevresel alanların tarihi ve sosyo-coğrafi ve fiziksel dinamiklerinden hareket alanı oluşturuyor. Her bir "performans", katılımcı grubun seçimlerine özgü. Böylece, dans deneyimi çok az olan veya hiç olmayan bireyler, mekâna özgü koreografilerinin ortak yazarları oluyorlar. *Audio Koreografi*, ekolojik ve endüstriyel mekânlara yönelik merak ve hayal gücünü ortaya çıkarmak için somatik, semantik ve sözsüz-sesli ipuçları ve komutlar kullanıyor. Ayrıca, yaratıcı ve eleştirel bir manzara deneyimi sunarken, aynı zamanda koreografiye ilişkin kamusal bilgi ve pratiği daha geniş gruplara genişletmeyi amaçlıyor.

***Audio Koreografi* önümüzdeki sezon da devam edecek mi? Başka mekânlara da uyarlanma ihtimali olabilir mi?**

M. K.: Müze Gazhane'de iki senedir Pazar günleri oynadığımız oyunun önümüzdeki sezon bahar dönemi oynama ihtimali var, buna Müze Gazhane karar verecek. Müze Gazhane'deki çalışma endüstriyel miras üzerine düşünmemizi sağladı, farklı mekânlara göre yeniden yazılabilir, uyarlanabilir.

F.S.: İleriki tarihlerde sesli ara yüzü kullanarak, katılımcıların bir mekânı deneyimlerken bedensel katılımları üzerine düşünmek ve koreografik yeni skorlar yazmak istiyoruz. Kamusal alanlarda, farklı yaş gruplarıyla çalışmak, çevre, şehir, kentsel dönüşüm ve ekoloji üzerine farklı audio koreografiler üretmeyi düşünüyoruz.